

References:

1. Kontsepsiia reformuvannia systemy pidhotovky likariv v Ukraini ta pryvedennia yii u vidpovidnist do vymoh Bolonskoi deklaratsii. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://testcentr.org.ua/bolon_proc.php.
2. Vytych Robert Modely vzaymootnosheniya vrach-patsiyent /Robert Vytych. – [Elektronnyi resurs]. URL : <http://videoinet.ru/view?id=ISW2tSZDv VsS931>.
3. Horbunova V. V. Psykholohiia komandotvorennya: Tsinnisno-rolovy pidkhid do formuvannia ta rozvytku komand : monohrafiia. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. – 380 s., il.

Карпова М. Е. Формирование готовности к работе в команде у будущих педиатров

В статье предпринята попытка на основе разработки тренинга для будущих педиатров сформировать готовность к работе в команде. Нами было решено продемонстрировать студентам преимущества командной работы; усовершенствовать общение в командах; научить студента видеть себя в командной роли, развить среди членов команды уважение к роли каждого, улучшить способность принимать ограничения и использовать сильные стороны каждого участника; овладеть конкретными инструментами и методами эффективной деятельности и взаимодействия внутри команды. Кроме указанного, данный тренинг содержал тренировочные упражнения, которые будущие педиатры выполняли по образцу, инструкции по заданию без образца и подробных указаний преподавателя. Тренинг был нацелен на развитие умения достигать взаимопонимания, слаженности среди членов команды; умения вести диалог и реализовывать технологии принятия совместных решений. С целью оценки эффективности тренинга "Эффективное взаимодействие в команде" до и после него была проведена диагностика избранных показателей. В целом эффект тренинга был зафиксирован, и это дает нам основание утверждать, что тренинг можно использовать в профессиональной подготовке педиатров с целью формирования их готовности к работе в команде.

Ключевые слова: тренинг, работа в команде, педиатры, профессиональная подготовка, общие решения, диагностика.

Karpova M. E. Formation of preparedness for working in a team of future pediatricians

The article attempts to form a readiness for work in a team on the basis of developing a training for future pediatricians. We decided to show the students the advantages of teamwork; improve communication in teams; to teach the student to see himself in a team role, to develop respect for the role of each among the team members, improve the ability to take restrictions and use the strengths of each participant; to master specific tools and methods of effective activity and interaction within the team. In addition, this training contained training exercises future pediatricians performed on the model, instructions for the task without a sample and detailed instructions of the teacher. The training was aimed at developing skills to achieve mutual understanding, coherence of team members; the ability to conduct a dialogue and implement technologies for making joint decisions. In order to evaluate the effectiveness of the training "Effective interaction in a team", before and after it the diagnostics of selected indicators was carried out. In general, the effect of the training was recorded and this gives us reasons to assert that the training can be used in the professional preparation of pediatricians with the aim of forming their readiness to work in a team.

Key words: training, teamwork, pediatricians, vocational training, general solutions, diagnostics.

УДК 373.1

Карташова І. І., Галицька Н. Є.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ У СИСТЕМІ РАДЯНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (КІНЕЦЬ 60-Х – ПОЧАТОК 80-Х РОКІВ ХХ СТ.)

Статтю присвячено проблемі розвитку дослідницьких умінь учнів у системі шкільної освіти СРСР кінця 60-х років – початку 80-х років ХХ ст. Розкрито генезис поняття "дослідницькі вміння". Висвітлено в історико-педагогічному аспекті процес формування поняття "дослідницькі вміння". Акцентовано увагу на хронології становлення поняття "дослідницькі вміння" в межах нормативно-правової бази та архівних джерел. Проаналізовано основні етапи формування даних умінь.

Ключові слова: радянська шкільна система, вміння, дослідницькі вміння, узагальненні вміння, інтелектуальні вміння, практичні вміння, дослідницька робота, дослідницькі завдання.

Потужну українську державу може створити тільки згуртована спільнота творчих особистостей. Формування особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності, – цілепокладальні завдання концепції Нової української школи [7]. На теренах освітнього простору спостерігаємо перехід від школи "отримання знань" до школи компетентностей. Це школа, в якій отримують, насамперед, уміння застосовувати знання задля власних потреб із метою ствердження особистості, взаєморозуміння та співпраці.

Питання багатовимірності поняття "вміння" розглядалося в роботах Ю. К. Бабанського, П. Я. Гальперіна, С. У. Гончаренка, І. Я. Лернера, В. А. Петровського, К. К. Платонова, Н. Ф. Тализіної, А. В. Усової, Г. І. Щукіної та інших. На сьогодні в освітньому середовищі підвищується зацікавленість до дослідницького

навчання, що спрямовує шкільну практику до радикальних змін у сфері перманентності української освіти. Рівень розвитку компетентностей випускника сучасної школи зумовлює в подальшому здатність вирішувати дослідницькі задачі та бути конкурентноспроможними на ринку праці. Необхідним стає переорієнтація шкільної освіти на оптимізацію та активізацію дослідницької діяльності учнів. За цих вимог підвищення якості освіти випускника пов'язано з формуванням дослідницьких умінь у процесі навчання і можливістю передбачення результатів навчання. Саме тому актуальність ретроспективного аналізу становлення поняття "дослідницькі вміння" учнів не викликає сумніву.

Дослідження поняття "дослідницькі вміння" розкрито в працях В. І. Андрєєва, А. Г. Іодко, В. М. Литовченка, Г. В. Мухамадіярова, Н. Г. Недодатко, В. А. Сластеніна, П. М. Скворцова, В. П. Ушачова та інших [1; 4; 6].

Мета статті полягає в ретроспективному аналізі генезису поняття "дослідницькі вміння" в період кінця 60-х – початку 80-х років ХХ ст. у системі радянської шкільної освіти.

Завдання статті полягають у з'ясуванні етапів формування поняття "дослідницькі вміння" в освітній шкільній практиці СРСР кінця 50-х років та передумов становлення вказаного поняття в період кінця 60-х – початку 80-х років ХХ ст. у системі закладів середньої освіти.

Радянська школа як така пройшла свої етапи розвитку. Передумовами щодо формування дослідницьких умінь учнів під час вивчення предметів природничо-математичного циклу є введення загальної обов'язкової восьмирічної освіти в СРСР (1958 р.) та низка нормативно-правових документів, основним яким виступав "Закон про зміцнення зв'язку школи із життям й про подальший розвиток системи народної освіти СРСР" (1959 р.). Наприкінці 50-х років докорінно змінюється структура шкільної освіти, відповідно – навчальний план та зміст освіти. Виокремлюється головна задача радянської школи: подальше підвищення рівня загального політехнічного навчання, покращення підготовки учнів до життя, суспільно корисної праці, тобто школа повинна готувати учнів до виконання народногосподарських планів. У 50-х роках дослідницький підхід став масово впроваджуватися в навчальний процес, але, як відмічає І. Г. Процик, це призвело до механічного заучування матеріалу [13, с. 20].

Наприкінці другого етапу розвитку радянської школи (30-ті – 50-ті роки ХХ ст.) стає необхідним переформування та вдосконалення форм і методів роботи в школі на основі діалектико-матеріального підходу, що сприяє використанню в навчальному процесі науково-технічного прогресу [13, с. 21].

Третім етапом розвитку радянської школи виступають 60-ті–70-ті роки ХХ ст. Основні напрямлення роботи у сфері народної освіти були визначені ХХІІ з'їздом КПРС (жовтень 1961р.). У Програмі ХХІІ з'їзду КПРС серед основних завдань вказувалася реалізація загальної обов'язкової середньої освіти [5, с. 75].

Програмою визначалися пріоритети підвищення ефективності уроку як основної складової частини шкільної освіти. Як відмічала Ю. М. Черненко, народний вчитель УРСР, вчитель біології № 7 м. Херсона, у своєму виступі серед учителів галузі "Використання ТЗН на уроках біології" (1963 р.), "важливо те, що під час перегляду фільмів учні глибоко знайомилися з дійсно науковими дослідженнями, їх методами і переконувалися в тому, що для успішного опанування таємницями природи людина повинна бути озброєна досягненнями науки" [2, с. 2].

У 1966 році ЦК КПРС та Уряд СРСР прийнято Постанову "Про заходи щодо подальшого покращення роботи середньої загальноосвітньої школи" від 10 листопада № 874 [9]. У документі визначалося недоліки, а саме застарілі програми, котрі не відповідають вимогам науково-технічного прогресу. Наголошувалося на завершенні до 1970 року запровадженого в країні плану реалізації загальної середньої освіти. У Постанові колегії Міністерства освіти УРСР "Про підсумки вивчення якості знань учнів шкіл Української РСР (перше півріччя 1965/1966 н.р.)" від 14 січня 1966 року наголошувалося на необхідності забезпечення практичної спрямованості викладання основ наук та на озброєння учнів практичними вміннями та навичками, що передбачені шкільними програмами [8].

А в 1967/1968 н.р. радянська школа поступово переходить на оновлені програми та підручники. Це дало змогу перейти на новий рівень вивчення предмету "Біологія", де більш ширше використовувався матеріал краєзнавчого характеру та спостерігався принцип впровадження пошуково-дослідницького підходу. Такий підхід дав можливість учням самостійно пов'язувати матеріал із життям, із практикою. Так, у Постанові колегії Міністерства освіти УРСР "Про хід виконання в Херсонській області постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР та УК КР України і Ради Міністрів УРСР "Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи" від 12 травня 1967 року відзначається широке використання активних методів викладання, міцне засвоєння учнями основ наук [10].

В. В. Успенський у своєму дисертаційному дослідженні на тему "Школьные исследовательские задачи и их место в учебном процессе" (Москва, 1967 р.) звертає увагу, що з метою активізації пізнавальної діяльності учнів більшість вчителів стали ширше використовувати задачі дослідницького характеру. Саме ці задачі спонукають учнів до самостійної пізнавальної діяльності, сприяють розвитку творчих здібностей та логічного мислення. Визначення "шкільні дослідницькі задачі" він трактує як такі запитання та завдання вчителя або запитання, які виникають із особистих пізнавальних спонувань, які викликають у ньому активну творчу пошукову діяльність, спрямовану на розв'язання пізнавальних проблем, на самостійне відкриття, яке здійснюється шляхом постановки дослідів, збору фактів, аналізу та узагальнення знань.

Привертає увагу той факт, що вчений ототожнював поняття “дослідницькі задачі” з “пошуковими задачами” [17, с. 2]. А оскільки дослідницькі задачі формують певні дослідницькі вміння та навички, то можна припустити, що ця логіка зберігається і стосовно поняття “вміння” [17, с. 10].

Цікавою є думка, що дослідницькі вміння та навички – це вміння та навички, які будуть формуватися за умов активної творчої пошукової діяльності (тобто дослідницької діяльності) шляхом поєднання самостійної та мисленнєвої діяльності.

Цікавою є думка Д. Л. Сергієнка (1969 р.), який відзначав, що участь учнів у дослідницькій і практичній роботі (під досвідченим керівництвом) глибоко впливає на розвиток пізнавальних здібностей учнів. Формування в дітей умінь і навичок практичного і дослідницького характеру залежить від рівня науково-теоретичних і політехнічних знань учнів з усіх предметів [15, с. 3]. Звертав увагу на той факт, що це питання є маловивченим.

На його думку, “в дослідницькій роботі формування умінь та навичок буде відбуватися при проведенні дослідів і спостережень; з останнім пов’язаний експеримент” [15, с. 9].

Д. Л. Сергієнко наголошував, що саме завдання дослідницького характеру сприяють розвитку мислення та формують дослідницькі вміння і навички. Результатом є підготовка учнів до практичної діяльності в сільськогосподарському виробництві, а це, у свою чергу, є одним із завдань програми ЦК КПРС.

Доробки Д. Л. Сергієнка з проблеми формування дослідницьких умінь нами представлено у вигляді схеми (рис. 1).

Безперечно, кожному виду діяльності людини відповідає певна сукупність вмінь. Д. Л. Сергієнко у своїх дослідженнях спирається на дослідження психолога М. Д. Левітові, який класифікував вміння на: навчальні і виробничі, навички суспільнокорисної, художньої діяльності, гігієнічні, фізкультурні, спортивні, навички поведінки та обслуговування. Дещо іншої думки дотримувався психолог Г. С. Костюк, вказувавши на такі види вмінь та навичок: самообслуговування, виробничі, мовні, розумові, мистецькі, спортивні тощо. Методист вчений М. М. Верзілін виділяв насамперед такі дві групи вмінь: практичні й політехнічні.

На думку Д. Л. Сергієнка, саме класифікація вмінь за М. М. Верзіліним дозволяє визначити вміння дослідницької роботи [15, с. 38], які тісно пов’язані між собою та формуються в єдності і взаємозв’язку. “Так, для проведення дослідницької роботи з рослинами учні повинні перекопувати і розпушувати ґрунт, разом із тим проводити фенологічні та метеорологічні спостереження тощо. Найдоцільніше поділяти вміння і навички в процесі вивчення біології й основ сільського господарства на практичні і дослідницькі” [15, с. 39].

Із вищевказаного випливає, що політехнічні вміння, які виробляються в процесі дослідницької роботи, є вміннями дослідницькими. Чи можливо ототожити ці два поняття? На думку В. Г. Красильникової, політехнічне навчання охоплює знання й уміння в галузі техніки і технології виробництва. Політехнічне навчання в структурному відношенні неоднорідне і за змістом включає політехнічні (загальнотехнічні й загальнотехнологічні) знання й уміння [12].

У 1969 році А. В. Усовою введено поняття “узагальнені вміння”. Пізніше з’являється дослідження, де це поняття розширюється, й до нього стали відносити інтелектуальні уміння. До узагальнених умінь відносять уміння працювати з літературою, вміння спостерігати та ставити досліді. Узагальнені уміння мають властивості широкого переносу; їх можна використовувати як під час розв’язування широкого кола задач із різних предметів, так і в практичній діяльності [16, с. 5].

Методологічною основою, на нашу думку, для виокремлення видів умінь і навичок на кінець 60-х років виступають положення про єдність теорії і практики, про зв’язок науки з практикою соціалістичного будівництва. Дослідницька робота, таким чином, сприяла вдосконаленню знань і розширенню політехнічного світогляду, забезпечувала прищеплення школярам умінь та навичок, які не тільки сприяли користуванням знаряддями праці, але вже й за порадою вчителя могли проводити спостереження, шукати кращі засоби підвищення врожайності рослин і продуктивності тварин, наслідувати кращий досвід передовиків сільськогосподарського виробництва, тоді як у 50-ті роки ХХ ст. більше уваги було приділено вмінням і навичкам навчального і трудового характеру.

Рис. 1. Формування дослідницьких умінь за Д. Л. Сергієнком (на 1969 р.)

Запроваджений Закон УРСР "Про народну освіту" від 28 червня 1974 року зосереджує увагу педагогів на реалізації дидактичних принципів наступності, поступовому ускладненні й самостійному поповненні – як обов'язковій умові формування в учнів знань, умінь та навичок, вони взаємопов'язані і виробляються в процесі засвоєння матеріалу [11]. Таким чином, під уміннями і навичками в той час розумілося цілеспрямоване і творче використання знань, свідоме виконання певної дії, процесу роботи.

1977 рік увійшов в історію не тільки як рік прийняття нової Конституції СРСР, але й як затвердження Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР "Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці" від 22 грудня 1977 р. № 1111, згідно з якою окреслено подальші шляхи завершення переходу до загальної середньої освіти та нові вектори оновлення змісту освіти [14].

Розпочинається активний пошук нових методичних засобів щодо підвищення ефективності уроку та успішності учнів. Разом із тим проходить і свій шлях формування поняття "дослідницькі вміння".

Так, В. І. Андреев у книзі "Евристичне програмування навчально-дослідницької діяльності" (1981 р.) визначає дослідницькі вміння як уміння застосовувати прийом відповідного наукового методу пізнання в умовах вирішення навчальної проблеми, в процесі виконання навчально-дослідницького завдання [1].

У своїх працях А. В. Усова зазначає, що в шкільних програмах із фізики та інших предметів природничого циклу до 1981 року не існувало загального переліку умінь та навичок, які повинні бути сформовані в учнів у процесі вивчення конкретних розділів [16, с. 6].

Ученою запропоновано класифікацію вмінь, в якій передбачено навчальні вміння, серед яких виокремлено пізнавальні вміння та практичні вміння. До перших (пізнавальні) відносяться вміння: робота з навчальною та науково-популярною літературою; проведення спостереження та формулювання висновків, моделювання та побудова гіпотези; вміння самостійно ставити експерименти, пояснювати явища на основі існуючих теоретичних знань, передбачити наслідки. Тоді як до практичних – вимірювати; вираховувати; будувати та аналізувати графіки; користуватися різноманітними лабораторними приладами; збирати ланцюги та читати схеми; розв'язувати розрахункові, графічні, логічні та експериментальні задачі; користуватися електронно-розрахунковою технікою [16, с. 8].

А. С. Дробозький, розвиваючи думку А. В. Усової, відмічає, що практичні вміння формуються під час виконання демонстраційних і лабораторних дослідів, практичних робіт, розв'язування експериментальних задач тощо. Учні повинні вміти не тільки проводити хімічний експеримент, а й фіксувати його у вигляді малюнків із пояснюючими підписами, записувати рівняння реакції (з хімії), робити висновки. Поступово від демонстраційних дослідів учні переходять до лабораторних робіт, де в результаті самостійного їх виконання починають формуватися практичні вміння [3, с. 32].

А. Г. Іодко у своєму дисертаційному дослідженні "Формирование у учащихся умений исследовательской деятельности в процессе изучения химии" (Москва, 1983 р.) звертає увагу на те, що для проведення дослідження недостатньо володіти тими чи іншими окремо взятими вміннями, необхідно навчити учня користуватися ними в сукупності. А тому дослідницькі вміння він виокремлює в систему інтелектуальних, практичних умінь, умінь і навичок навчальної праці, необхідних для виконання дослідження або його частин.

А. Г. Іодко об'єднує конкретні вміння дослідницької діяльності в такі групи: перша – характеризується виконанням окремо взятих операцій дослідження: 1) спостереження; 2) порівняння; 3) встановлення причинно-наслідкових зв'язків; 4) формулювання висновків на основі окремо взятих дослідів.

Друга група характеризується поєднанням різних умінь першої групи: 1) вміння формулювати мету роботи; 2) вміння висловити залежність між фактами, явищами та зобразити це у вигляді графіку, схеми, таблиці; 3) вміння висловити судження, сформулювати умовивід на основі раніше здобутих знань; 4) вміння проектувати дослід для підтвердження висловленого судження; 5) вміння провести дослід і сформулювати висновок.

Третя група характеризується комплексним використанням різноманітних умінь першої та другої груп і включає такі: 1) вміння побачити проблему; 2) вміння побудувати гіпотезу; 3) вміння скласти план дослід; 4) вміння знайти спосіб експериментального підтвердження гіпотези; 5) вміння провести експеримент, обробити його результати та сформулювати висновки [4, с. 12].

Таким чином, у своєму дослідженні А. Г. Іодко виявив і розробив сукупність методичних прийомів щодо формування в учнів умінь дослідницької діяльності – це свого роду система дослідницьких завдань, адекватної структурі уроку; система домашніх завдань, що включає елементи дослідження; варіативні дослідницькі завдання і рекомендації, що розраховані на диференційований підхід до учнів [4, с. 15].

Висновки. Розвиток знань, умінь та навичок учнів радянської школи кінця 60-х – початку 80-х років ХХ століття був зумовлений політико-соціальними умовами радянського суспільства, що знаходили відображення в директивних документах радянської влади. Проведене дослідження дозволило встановити певну динаміку дефініції "вміння": в 50-ті роки виокремлюють уміння та навички навчального та трудового характеру; в 60-ті роки – вміння і навички знаряддя праці, спостереження, наслідування передового досвіду (практична спрямованість); у 70-тих роках – творче використання знань та взаємопов'язані уміння і навички (зв'язок науки з практикою соціалістичного будівництва); на початку 80-х років відбувається тенденція використовувати не окремі вміння та навички, а користуватися в їх сукупності.

Певний генезис відбувається з поняттям "дослідницькі вміння". Протягом усього зазначеного періоду (кінець 60-х – початок 80-х років ХХ ст.) дослідницька робота (кінець 60-х років), а потім і дослідницька

діяльність (початок 80-х років) повністю була підпорядкована програмам ЦК КПРС. Схема розвитку дослідницьких умінь як таких: формування відбувалося через виконання завдань дослідницького характеру. Але якщо на початку зазначеного періоду дослідницькі вміння сприяють підготовці учнів до практичної діяльності в сільськогосподарському виробництві, то на початок 80-х років дослідницькі вміння збагачують досвід учня, спонукають його до пізнавальної діяльності.

Наприкінці 60-х років широко впроваджується поняття "пошуково-дослідницький підхід", В. В. Успенський (1967 р.) навіть отожднює поняття "дослідницькі задачі" з поняттям "пошукові задачі". Ми припускаємо, що й відповідні вміння вчений також отожднює. Д. Л. Сергієнко (1969 р.) виокремлює практичні вміння та дослідницькі вміння, такі як політехнічні вміння, що застосовуються в процесі дослідницької роботи. У 70-ті роки дослідницькі вміння як поняття не зустрічається, натомість з'являється поняття "інтелектуальні вміння" та "узагальнені вміння" (А. В. Усова): вміння працювати з літературою, вміння спостерігати, вміння проводити досліди. На початку 80-х років виокремлюють вміння пізнавальні (що за своїм складом включають усі ті вміння, що притаманні й для узагальнених) та практичні. У 1983 році повною мірою ми зустрічаємо поняття "дослідницькі вміння" (А. Г. Іодко) як такі, що поєднують у собі інтелектуальні, практичні та вміння навчальної праці. Отже, поняття "дослідницькі вміння" є синергетичним за своєю природою.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в упровадженні дослідницьких умінь учнів в освітній простір на уроках предметів природничо-математичного циклу.

Використана література:

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности / В. И. Андреев. – Москва : Высшая школа, 1981. – 240 с.
2. Державний архів Херсонської області, ф. Р-4003, оп. 6, спр. 1, арк. 2.
3. Дробочкий А. С. Формування практичних умінь у процесі навчання хімії / А. С. Дрогобицький // Радянська школа : наук.-педагог. місячник. – 1987. – № 1. – С. 31–33.
4. Іодко А. Г. Формирование у учащихся умений исследовательской деятельности в процессе обучения химии : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теория и методика обучения (химия) / А. Г. Іодко. – Москва, 1983. – 16 с.
5. Народное образование в СССР / под ред. М. А. Прокофьева – Москва : Педагогика, 1985. – 447 с.
6. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідницьких умінь старшокласників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Н. Г. Недодатко. – Харків, 2000. – 19 с.
7. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / за заг. ред. Н. М. Бібік – Київ : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2017. – 206 с.
8. Постанова Міністерства освіти УРСР "Про підсумки вивчення якості знань учнів шкіл Української РСР (перше півріччя 1965/66н.р.)" від 14 січня 1966р. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1966 – № 6. – С. 2–7.
9. Постанова Міністерства освіти УРСР "Про заходи щодо подальшого покращення роботи середньої загальноосвітньої школи" від 10 листопада 1966р. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1966 – № 23. – С. 2 – 6.
10. Постанова Міністерства освіти УРСР "Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи" від 12 травня 1967 р. // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1967 – № 10. – С. 2–6.
11. Постанова Верховної Ради УРСР від 28 червня 1974 року № 2779 – VIII. Закон УРСР про народну освіту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T748.html.
12. Професійна педагогіка / Красильникова Г. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://lubbook.org/book_303_glava13.os.html.
13. Процик И. Г. Формирование умений и навыков у учащихся сельской школы (на материале природоведения II–IV классов и физической географии V–VII классов) : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / И. Г. Процик. – Київ, 1977. – 164 с.
14. Сборник законов Украинской ССР и указов Президиума Верховного Совета Украинской ССР: 1938–1979: в 2 т. / [сост. З. К. Калинин, ред. Я. Я. Колотуха, Ф. Г. Бурчака]. – Київ : Политиздат Украины, 1980. – Том 1. – 740 с.
15. Сергієнко Д. Л. Формування дослідницьких умінь та навичок учнів при вивченні біології 5 – 8 класи / Д. Л. Сергієнко. – Київ : Радянська школа, 1969. – 128 с.
16. Усова А. В. Формирование учебных умений и навыков учащихся на уроках физики / А. В. Усова, А. А. Бобров. – Москва : Просвещение, 1988. – 112 с.
17. Успенский В. В. Школьные исследовательские задачи и их место в учебном процессе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – теория и история педагогики / В. В. Успенский. – Москва, 1967. – 21 с.

References:

1. Andreev V. I. Heuristic programming of research activity / V. I. Highschool, 1981. – 240 s.
2. Kherson oblast National archive, f. R – 4003, op. 6, ref.1, art. 2.
3. Drohobytzkyi A. S. Practical skills formation during chemistry classes / A. S. Drohobytzkyi // Soviet school : scientific-pedagogical magazine. – 1987. – № 1. – S. 31 – 33.
4. Iodko A. G. Forming of students' research skills during studying chemistry : autoref. diss. to getting degree of Pedagogical Sciences Candidate : 13.02.02 'Theory and studying methodology (chemistry)' / A. G. Iodko. – Moskva, 1983. – 16 s.
5. Peoples' Education in USSR / red. M. A. Prokofieva. – Moskva : Pedagogy, 1985. – 447 s.
6. Nedodatko N. G. Formation of scientific and research skills at high-school : autoref. diss. for getting a scintefic degree in Pedagogical Sciences : 13.00.09 'Studying theory' / N. G. Nedodatko. – Kharkiv, 2000. – 19 s.
7. New Ukrainian School: reference book for teacher/ gen. red. N. M. Bibik – Kyiv : Ltd. "Pleyada" publishing house', 2017. – 206 s.
8. Ukrainian SSR Ministry of Education Decree 'About results of research of pupils' knowledge quality in schools of Ukrainian SSR (the first half of the year 1965/66 ac.y.)' from 14th January 1966. Ukrainian SSR Ministry of Education Orders and instruction digest. – 1966 – № 6. – S. 2 – 7.

9. Ukrainian SSR Ministry of Education Decree 'About measures for continuing improvement of Secondary Schools functioning' from 10th November 1966. Ukrainian SSR Ministry of Education Orders and instruction digest. – 1966 – № 23. – S. 2 – 6.
10. Ukrainian SSR Ministry of Education Decree 'About measures for continuing improvement of Secondary Schools functioning' from 12th May 1967. Ukrainian SSR Ministry of Education Orders and instruction digest. – 1967 – № 10. – S. 2–6.
11. Ukrainian SSR Ministry of Education Decree from 28th June 1974 № 2779 – VIII. Ukrainian SSR Law about peoples' education. [Digital source]. – Regime of access to the source : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T748.html.
12. Professional Pedagogy / Krasilnikova G. V. [Digital source]. – Regime of access to the source : http://lubbook.org/book_303_glava13.os.html.
13. Protsyk I. G. Forming of research skills in countryside schools (on the example of Natural Sciences II-IV classes program) : diss. of Pedagogical Sciences Candidate : 13.00.04 / I. G. Protsyk. – Kyiv : 1977. – 164 s.
14. Ukrainian SSR laws and Ukrainian SSR Presidium of the Supreme Council Decrees digest: 1938-1979: in 2 t. / [p. Z.K. Kalinin: red. Y. Y. Kolotuha., F. G. Burchaka]. – Kyiv : Political Publishing Ukraine, 1980. – T.1. – 740 s.
15. Sergienko D. L. Formation of students' research skills during studying biology V-VIII classes / D. L. Sergienko. – Kyiv : Soviet School, 1969. – 128 s.
16. Usova A. V. Forming of studying skills during Physics classes / A. V. Usova, A. A. Bobrov. – Moskva : Enlightening, 1988. – 112 s.
17. Uspenski V. V. School researching tasks and its role in studying process : autoref. diss. for getting a Degree in Pedagogical Sciences : 13.00.01 'Theory and history of pedagogy' / Uspenski V. V. – Moskva, 1967. – 21 s.

Карташова И. И., Галицкая Н. Е. Тенденции развития исследовательских умений учащихся в системе советского школьного образования (конец 60-х – начало 80-х годов XX века)

В статье рассматривается проблема развития исследовательских умений учащихся в системе школьного образования СССР конца 60-х – начало 80-х годов XX века. Раскрывается генезис понятия "исследовательские умения учащихся". Процесс формирования понятия "исследовательские умения учащихся" освещается в историко-педагогическом аспекте. Указана хронология становления понятия "исследовательские умения учащихся" в пределах нормативно-правовой базы и архивных источников. Осуществлен анализ основных этапов формирования исследовательских умений.

Ключевые слова: советская школьная система образования, исследовательские умения, обобщенные умения, интеллектуальные умения, практические умения, исследовательская работа, исследовательские задания.

Kartashova I. I., Halytska N. Ye. Research skills of students development trends in the soviet system of school education (end of the 60's – beginning of the 80's XX century)

This article is dedicated to development of research skills in the school education system the USSR end of 60's – beginning of 80's XX century. Article explains the genesis of term "research skills of students". The formation of "research skills of students" definition is also clarified in a historical and pedagogical way. The author emphasized on chronology of emergence the term "research skills of students". The analysis of the basic stages of forming of the examined skills is conducted.

Key words: soviet school education system, research skills of students, generalizing skills, intellectual skills, practical skills, research work, research tasks.

УДК 378.046.4

Кашина Г. С.

СИСТЕМА НАУКОВО-ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

У статті досліджується система науково-природничої підготовки вчителів технологій у післядипломній освіті. Розвиток систем навчання науково-природничих дисциплін набуває стрімких темпів, що є наслідком стрімкого розвитку науки й техніки. Науково-природнича підготовка вчителів технологій забезпечує реалізацію наступності навчання дисциплін природничого, технічного і фахового циклів, концепції неперервності педагогічної освіти та становить основу навчального плану підготовки вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Навчання вчителя в системі післядипломної освіти є комплексом психолого-педагогічної, методичної, науково-природничої, інформаційно-комунікаційної, практичної і соціально-гуманітарної підготовки. Сучасний викладач технологій повинен постійно підвищувати свій науковий та професійний рівень, педагогічну майстерність, освоювати нові педагогічні технології, використовувати інформаційні технології та їх можливості в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: науково-природнича підготовка, вчителі трудового навчання, вчителі технологій, система післядипломної освіти.

Реформування системи освіти відбувається завдяки інформатизації суспільства, яка заснована на динамізмі, застосуванні існуючих освітніх технологій, інноваційних методів, організаційних форм навчання. Розвиток, соціалізація, навчання та виховання підростаючих поколінь залежить від рівня педагогічної освіти вчителя. У цьому контексті підготовка, спеціалізація та підвищення кваліфікації вчителів у системі післядипломної освіти розглядається як важлива передумова, що забезпечує проведення модернізації освіти на основі осмислення національного і зарубіжного досвіду.

Модернізація системи підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації вчителів технологій зумовлене зміною ролі людини в сучасному високотехнологічному світі, баченням ідеалу освіченості людини